

Kommunikation ved kysten - Finde brænde og finde vej ved havet, i nutiden med fortidens midler.

Sted: Agger. Der er busforbindelse til Agger fra Hurup. Og Hurup kan nås med jernbane lige fra Thisted til København. Forløbet kan delvis laves på stranden og i klitterne, eller helt på stranden. Forløbet kan også laves andre steder langs vestkysten hvor livsvilkårene har været de samme. Vil læreren hæfte det op på signalering er der signalmaster i Agger, Stenbjerg, Vorupør og Klitmøller (bilag 1).

Hvis forløbet skal ende med at eleverne laver bål til mad, kakao eller hygge, skal forløbet laves på stranden, eller et sted hvor der endes på et bålsted.

Fag: Historie, natur/teknik, geografi

Klassetrin: Mellemtrinnet/overbygningen

Årstid: Hele året

Kort om forløbet: Forløbet har det formål at give eleverne en fornemmelse af, og forståelse for livsgrundlaget og de teknologiske muligheder som kystbefolkningen ved vestkysten levede under for ikke så mange år siden i slutningen af 1800-tallet (båkerne er fra 1884)

Med to praktiske eksempler, formuleret som lege, hvor eleverne prøver at finde brændsel og transportere det – henholdsvis vise vej og finde vej ved signalering,

Formål:

Kommunikation har altid været nødvendig for mennesker. Før moderne hjælpemidler som radiotelegrafi, mobiltelefoner, og GPS var tilgængelige, foregik kommunikationen ved visuelle markeringer eller ved afgivelse af lydssignaler. Ved at arbejde med en eller flere af de gamle metoder lærer eleverne hvordan man klarede sig før elektronikken tog over.

Transport var tidligere noget der ofte blev udført til fods og med en rygkurv, hvori man bar det der skulle transporteres. Ved selv at prøve at bære en byrde på ryggen, samtidig med at man skal gå i strandens bløde sand, på de dårlige veje i klitten (redningsvejen), eller igennem terrænet ind gennem klitterne, oplever eleverne forskellen mellem fortidens og nutidens transportveje, og deres fremkommelighed.

Forberedelse:

Eleverne kan arbejde med kommunikation, se feks "Fra Natur til teknik", Iben Dalgaard et al, Malling Beck 2004. Den findes i to udgaver, en til 1.-2. klasse og en til 5.-6. klasse.

Museet for Thy og Vester Hanherred

Læs om signalmasten og dens anvendelse ved landingspladserne på kysten, feks .

<http://www.aldus.dk/fanoe/kaaver/jyllands-baaker.html>

Der kan også læses f.eks. maritime fagbøger der beskriver signalering og navigation

<http://www.codan.dk/web/download/signal.pdf> eller se feks i "wikipedia":

<http://da.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8m%C3%A6rke>

Eleverne skal også have set en færdig "kost", eller have været med til at lave en inden I tager på kysten (se videre frem i forløbet).

Hvad skal du bruge:

Kommunikation:

Grensaekse og måske materiale til "kosten" (lyng, eller birkeris)

Grene eller stokke der kan bruges til "kosteskaft". Findes på stranden som drivtømmer.

Tyndt snor til at binde "kostene" fast til pindene. Til signalmasten en lidt tykkere snor.

Iland drevne materiale fundet på stranden. F.eks 3 dunke el. lign., til at hænge op i signalmasten.

Signalmasten kan erstattes af tre elever der kan tage en dunk eller hvad der nu er fundet anvendeligt.

Transport:

Rygsække foret med affaldssække.

Ilanddrevne strandtørv eller hvis de ikke findes alm. Ilanddrevet strandingstræ.

Hvor lang tid tager undervisningsforløbet? 2-4 timer

Sådan gør du:

Eleverne deles i to hold.

Det ene hold arbejder med kommunikation og signalgivning.

Den anden arbejder med transport og levevilkår.

Hold 1 - Kommunikation (tema), i forskellige tider.

Lav en kost:

Anduvningssømærker (koste) kan bruges til en leg der viser vej uden brug af moderne kommunikations midler.

Museet for Thy og Vester Hanherred

Koste i søfarten var tidligere lavet af birke ris fra skovene. Lad børnene lave deres egne koste og vager med forskellige signalværdier af materiale fundet på stranden.

Materialerne kan suppleres af lyng, birkeris eller hjælmeblade til at lave kostene af. Bind dette på en stok eller gren el.lign. fra stranden.

Lyngen findes på klitheden, og birkerisene skæres af de nederste grene på birketræer i statsskovene. (jævnfør lov om naturbeskyttelse §.. stk ... *man må skære grene og kviste af løvtræer over 10 meters højde.*

Hjælmebladene klippes eller skæres af hjelmen i klitterne.

For at gøre det nemt og overskueligt, bør i nøjes med to kosttyper. Æn der vender op, og æn der vender ned. På Styrbords side (højre) vender kostehårene opad, og på bagbords side (venstre) vender kostehårene nedaf. (se tegning Fig. 4)

En huskeregel kan være at man skal færdes i højre side af en færdselsåre og stryge katten med hårene. (dette skal begge hold have at vide og forstå)

Lav en rute:

Med de fremstillede vager afsættes der en rute som en anden gruppe elever skal ledes gennem.

Der må gerne være sving og slyngninger på ruten. (Se Tegning Fig. 5 og 6)

Ruten sluttet af med at lede eleverne meget præcist til en endepunkt(bålsted), ved hjælp af "Ledefyr" eller " Båker" markeret af stokke "to over et". (Se tegning)

Signalmast:

Derudover etableres en "Signalmast" der skal signalere hvornår det andet hold (hold 2 – se nedenfor) må rykke frem ad ruten.

Signalmasten der udformes som en flagstang med en tværligger et stykke nede, skal være så stor at der kan hænges 3 kugler op i den. (Se tegning Fig. 1 og 2)

Læreren, eller hvis denne skønner at eleverne kan magte det uden at blive pjattede, skal beslutte om der skal sættes en, to eller tre kugler i signalmasten.

Dem der tidligere satte signaler i masten var afhængige af fiskerne på havet. De var afhængige af dem som forsørgere og de elskede dem som ægtemænd og fædre, og ville gøre alt for at beskytte dem. Men de var samtidig utålmodige efter at få dem og deres last sikkert i land.

Fiskerne var nogenlunde i sikkerhed ude på havet, men selve landingen på kysten var farlig. Man kan sammenligne det med nutidens flyvning,- over 90 % af ulykkerne sker i forbindelse med start og landing.

Museet for Thy og Vester Hanherred

Hold 2 - Transport (Tema) geografi og levevilkår

Eleverne skal samle strandtørv ved havet, og bære dem i en rygsæk med kroppen som transportmiddel gennem en afmærket rute op til et bålsted og lave bål. (Strandtørv, se fig. 7)

Eleverne skal reagere, og stole på andres vurdering af om det er muligt at komme sikkert i mål med deres "fangst" af brændsel:

- Er der ingen kugler hejst i signalmasten må der løbes gennem den med kostene anviste rute.
- Bliver der sat 1 kugle må der kun gås gennem ruten.
- Bliver der sat 2 kugler skal der gås meget langsomt.
- Og bliver der sat 3 kugler, skal brænde- bærerne sætte sig ned, og afvente at mindst en kugle bliver taget af masten.

Det var ikke nogen behagelighed at opholde sig på havet i vådt tøj i en åben båd og en lang arbejdsdag bag sig. Derfor var fiskerne ivrige efter at komme i land med deres fangst. Men de vidste også godt at det kunne være en risikabel affære at lande på stranden hvis vind eller strøm var uheldig.

Fig. 1 Signalmast ved Agger

Fig.2 Billede af Aggers signalmast sat med tre bolde.

Fig.3 Moderne håndholdt GPS.

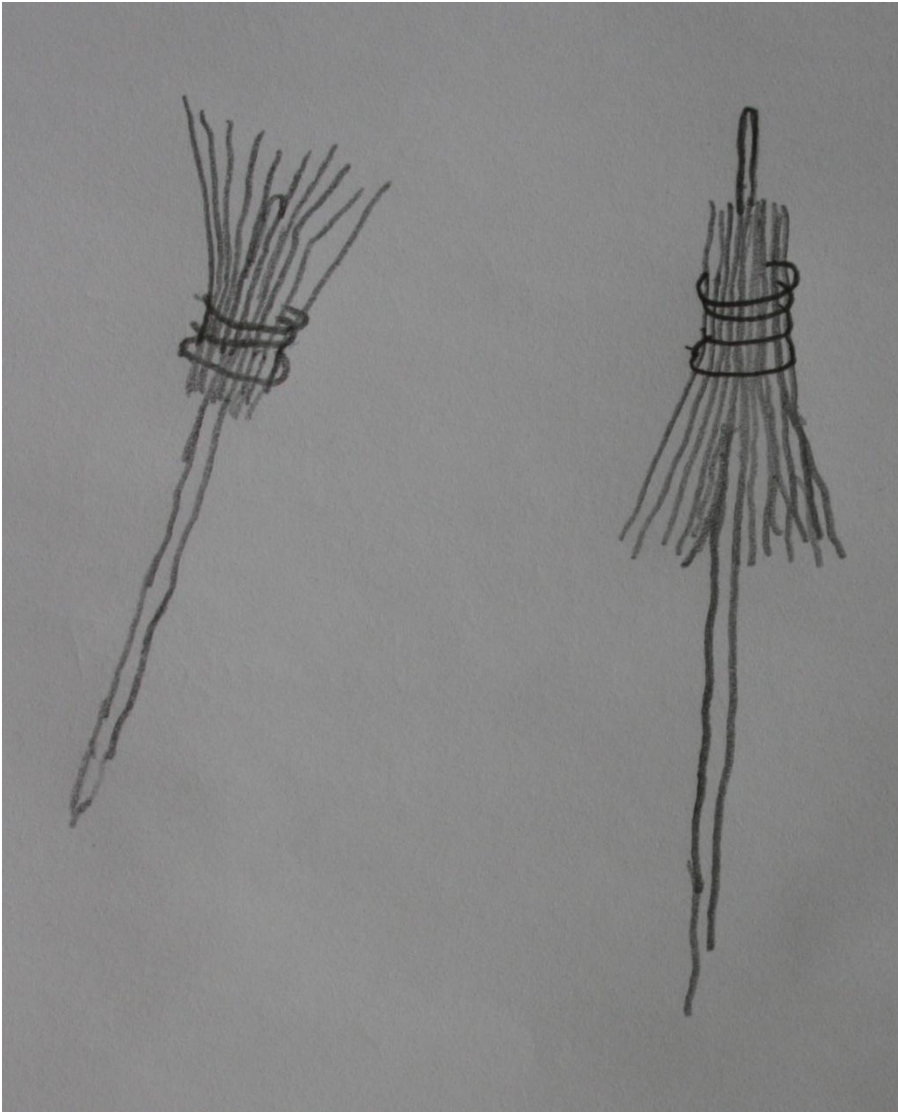

Fig.4 Sådan kan kostene laves.

Hvis man går mellem kostene fra neden af er man for "udadgående", og går man mellem kostene oppefra er man for "indadgående".

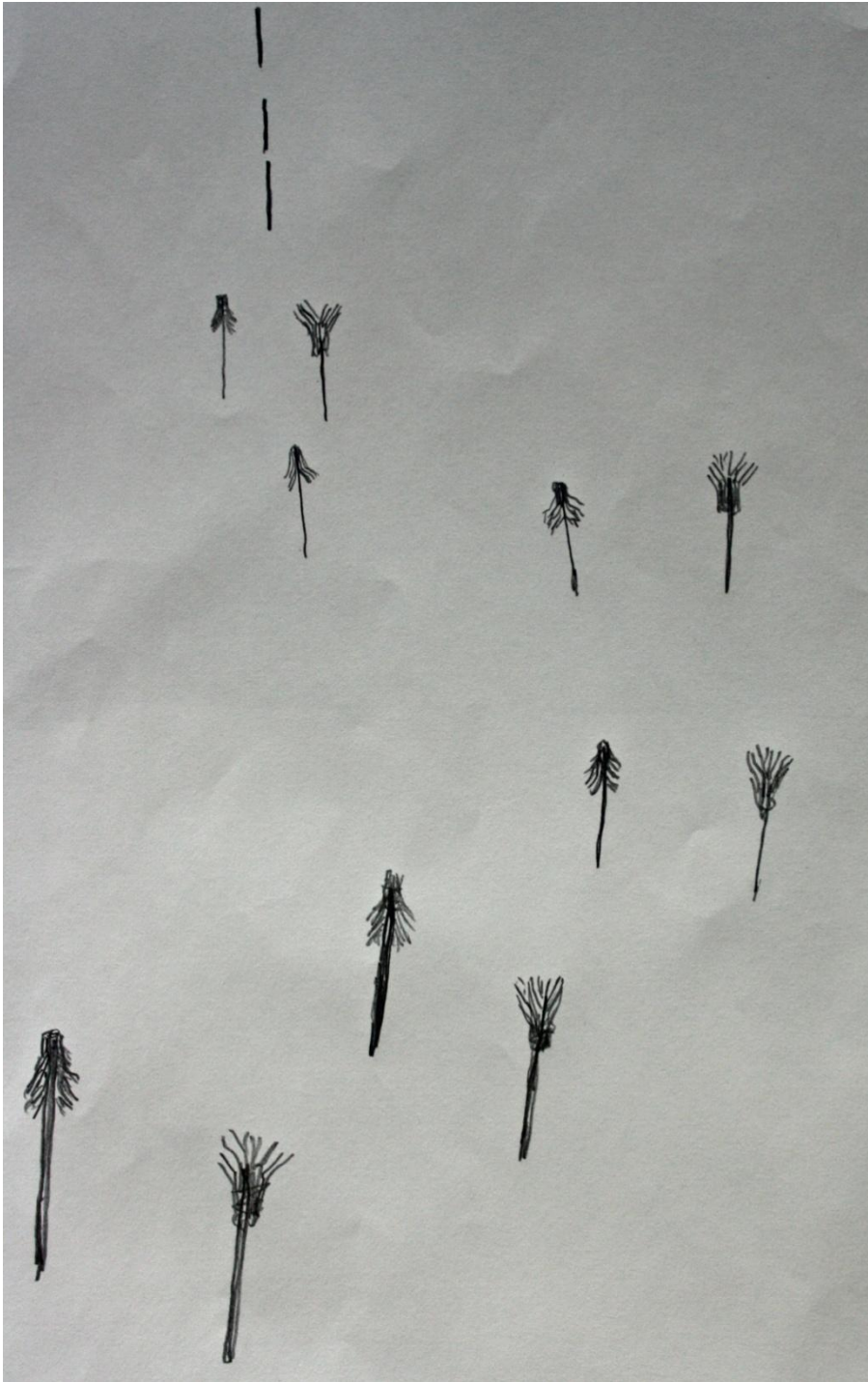

Fig. 5 og 6 Eksempel på markeret forløb med tre slutpæle – 1 over 2.

Fig.7 Strandtørv. Strandtørvene er pga. af deres blødhed slebet af havet så de ligner en briket. De fleste ovale og godt afrundede.

Baggrund:

Kommunikation (tema), i forskellige tider.

Tidligere brugte kystbefolkningen mange forskellige metoder til kommunikere med hinanden over afstande der var for store til at man kunne råbe til hinanden: Visuelle signaler som baunebål, signalmaster, strandvagter med pyroteknik, båker, morse signaler, håndtegn, signalmaster med kuglemærker (fig.1), flagtegn, fyrtårne, fyr, og kirketårne som sømærker og auditive signaler som klokker, rednings- og kirkeklokker, signalkanoner, kysttelegrafer, hånddrevne tågehorn, slagstokke til lyd-givning, og lygtetegn.

I stærk vind kan man nemlig ikke kommunikere med stemmens brug ud over nogle få meter. Prøv også det af, hvis det blæser den dag i er på stranden.

I nyere tid har telefoner, mobiltelefoner, automatiske tågehorn, radiofyr, lysfyr, GPS'er (Fig.3) og anden ny teknologi næsten helt afløst de gamle kommunikationsmetoder.

Førhen hentede kystbefolkningen det meste af det de skulle bruge fra havet, eller fra klitheden tæt ved havet. Transportmidlet var som regel gåben og rygkurv.

Havet kunne give mad, brændsel og bygningsmaterialer. Og i tilfælde af strandinger en helt masse mere.

På klitheden var det muligt på små fenner at dyrke rug til brød, samt at samle bær og opdrætte får.

Desuden kunne hedens planter bruges til mange forskellige formål. Og så var der ikke at forglemme muligheden for jagt og ferskvandsfiskeri.

Find evt. Hjelme, Marehalm og hedelyng i en florabog.

Fælles mål2, uddrag:

Natur/teknik:

- opleve og gøre iagttagelser som grundlag for at gennemføre enkle undersøgelser og eksperimenter
- beskrive forskelle og ligheder på redskaber og apparaters udformning og anvendelse til forskellige tider
- redegøre for eksempler på ressourcer og anvendelse af teknik, der har betydning for menneskers levevilkår, herunder vand, energi og transport

Historie, efter 4. Klasse:

- beskrive samspillet mellem den enkelte, grupper og det nationale fællesskab i et udviklingsperspektiv

Geografi (overbygningen):

- anvende geografiske metoder og færdigheder herunder regional analyse i forståelse og perspektivering af aktuelle naturfænomener og problemer knyttet til menneskets udnyttelse af naturgrundlaget, herunder energi, vejr, klima, naturkatastrofer, forbrug, erhvervsforhold og befolkningsfordeling

Forfatter: Søren Kiel Andersen Limfjordscentret i Doverodde.

Keywords: Kommunikation, hjelme, koste, transport, dansk, geografi, natur/teknik

Bilag 1

Her kan du finde andre eksempler på kommunikationsmidler i terrænet

Signalkanon og signalmast i Agger, 56° 47'00.04"N - 8°13'49.80"E

Signalkanon i Lyngby 56°52'12.74"N - 8°18'29.25"E

Signalkanon og signalmast i Stenbjerg 56° 55'46.67"N - 8°20'17.31"E

Signalklokke i Vorupør 56°57'31.30N - 8°22'02.64E

Signalmast i Vorupør 56°57'28.24"N - 8°22'06.32"E

Signallystårn i Vorupør 56°57'28.91"N - 8°22'14.42"E

Båke i Stenbjerg 56°55'11.33"N - 8°20'29.37"E

Båke i Bøgested Rende 56°58'51.65"N - 8°24'47.94"E

Signalmast i Klitmøller 57°02'33.54"N - 8°28'59.57"E

Signalmast og to andre master i Klitmøller udgør en "To over en" markering for anduvning af landingspladsen i Klitmøller.

Bilag 2

Morsenøgle

. . . / . - / - - / . . - / . / . - . . // - - / - - - / . -
 . / . . . / . // . . - / - . . / . . . - / . . / - . - / . - . . / . / -
 . . / . // . . // . - - - - / - - - . . / . . . - - / - - - . . // . / -
 . // - . - / - - - / - . . / . // - . . . / . / . . . / - / . - - . - / . / -
 . / - . . / . // . - / . . - . // . - - . / . - . / . . / - . - / - . -
 / . / . - . // - - - / - - . // . . . / - / . - . / . / - - . / . / . -
 . // - . . / . / - // . . . - / . . // - . - / . - / . - . . / -
 . . / . / . - . // . . - . / - - - / . - . // - - / - - - / . -
 . / . . . / . / . - / . - . . / . . - . / . - / - . . . / . / - / . / - //

MORSEALFABETET

E .	T -	1 . - - - -
I . .	M - -	2 . . - - -
S . . .	O - - -	3 . . . - -
H	N - .	4 -
A . -	D - . .	5
U . . -	B - . . .	6 -
V . . . -	G - - .	7 - - . . .
W . - -	Ø - - - .	8 - - - . .
J . - - -	K - . -	9 - - - - .
R . . .	F	0 - - - - -
L	X - . . -	
P . - - .	C - . . .	
Æ . - - -	Q - - - .	
Y - . - -	Z - - - .	
Å . - - . -		

Koden øverst på siden er udskrevet på den måde at en / betyder bogstav slut // betyder ord slut

Museet for Thy og Vester Hanherred

Morsealfabetet kan bruges både med lys og med lyd.

Aktivitet: Find 2 stykker træ eller sten og bank f.eks. sos ...---...

Supplerende materiale:

1954 Tørvebjergning ved Agger af Kr. Madsen

<http://www.thistedmuseum.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201954/Madsen,%20Kr.%20%20Tørvebjergning%20ved%20Agger.pdf>

1946 Af en svunden by`s saga af S. Th. Christensen Laug

<http://www.thistedmuseum.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201946/Christensen%20Laug,%20S.%20Th.%20%20Af%20en%20forsvunden%20Bys%20Saga.pdf>

1973 Æ`signalmand fra Stenbjerg af Jørgen Pedersen

<http://www.thistedmuseum.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201973/Pedersen,%20Jørgen%20%20Æ%20signalmand%20fra%20Stenbjerg.pdf>

1969 Tre gamle billeder fra Agger af Kr. Madsen

<http://www.thistedmuseum.dk/Historisk%20Årbog/Årgang%201969/Madsen,%20Kr.%20%20%20Tre%20gamle%20billeder.pdf>

Mere information om befolkningens brug af områdets ressourcer kan læses i Buus, Mie 2005: Udnyttelsen af klithederne i Thy.

<http://www.thistedmuseum.dk/Museet/Rapport/Klithederne%20i%20Thy.Afsluttende%20samlet%20rapport.pdf>

Museet for Thy og Vester Hanherred